

En gravsten *berättar*

En broschyr om lapidariet
på Hakarps kyrkogård.

Vad döljer sig bakom bokstäver och
siffror på en gammal gravsten?

Hakarps hembygdsföreningen har gjort
en sammanställning över de kultur-
historiskt intressanta gravstenar som
finns på Hakarps kyrkogård.

Syftet är att berätta vår bygds spännande
historia och lyfta fram människor som levt
och verkat i bygden.

Svenska
kyrkan

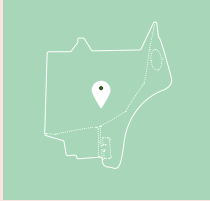
Hakarps kyrkogård

Om broschyren

De släkträd som presenteras i broschyren, bygger på ansedlar som upprättats av Peter Jonsheim, medlem i Hembygdsföreningens dokumentationsgrupp. Bilder till broschyren har hämtats från artiklar i Hakarps krönika, Hembygds-föreningens eget arkiv samt i något fall från Husqvarna fabriksmuseum. Några bilder är tagna av kyrkogårdsförvaltningen i Huskvarna pastorat.

Innehållsförteckning

Om broschyren
och karta s. 2

Gravstenarna – en
bild av historien s. 5

Ernst och Hulda
Gustavsson s. 6

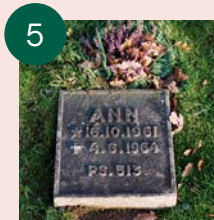
August och Selma
Randau s. 7

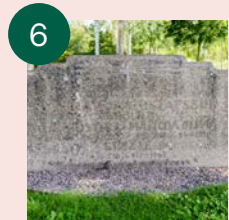
Kurt och Harriet
Grimlund s. 8

Karl och Augusta
Svensson s. 9

Ann Svensson
s. 10

Systrarna
Gustafsson s. 11

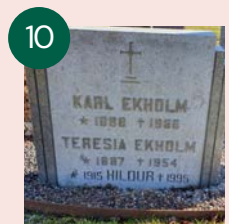
Anders och Amanda
Petterson s. 12

Alma Karolina
Andersdotter s. 13

Albin Karlsson s. 14

Karl Ekholm s. 15

Fortsättning på nästa sida →

11

Carl Wilhelm
Hjerstedt s 16

12

Per Enok Malmros
s 17

13

Jenny Kinnander
s 19

14

Per Arvid Ribbing
s 20

15

Karl Fredrik Mörck
s 21

16

Britta och Johan
Knutsson s 22

17

Knut Dreffling
s 23

18

Erik Rosenberg
s 24

19

Pär och Karin
Nilsson s 25

20

Peder Person
s 26

21

Anders och Sigrid
Hansdotter s 27

22

Britta Kristina
Månsdotter s 28

23

Kristoffer Svanfelt
s 29

Ebbes Bruk s 30

24-27

Gjutjärnskorsen s. 31

Hakarps kyrkogårds
historik s. 33

I lapidariet på hakarps kyrkogård finns samlat kulturhistoriskt intressanta gravstenar som återlämnats från pastoratets kyrkogårdar.

Gravstenarna – en bild av historien

Vad är ett lapidarium?

Ett lapidarium är en samling av stenmonument i detta fall gravstenar. Avsikten är att kulturhistoriskt bevara stenar från äldre, igenlagda gravar. Lapidarium kommer av latinets ord för sten – lapis.

I skötseln av kyrkogårdarna ingår att vårda ett kulturarv

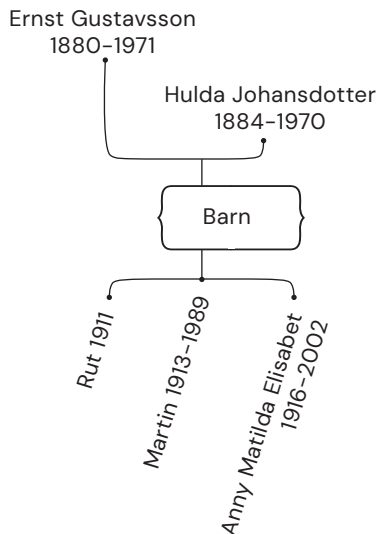
På Hakarps kyrkogård har ett lapidarium anordnats där återlämnade gravstenar från Huskvarna-, Bråneryds – och Hakarps kyrkogårdar, och som finns antecknade i de kulturhistoriska inventeringarna, placeras. Gravstenarna ger en bild av vår historia – så som kyrkogårdarna i stort gör.

Ernst föddes i Hakarp på Bockamålen. Gifte sig 4 juni 1910 med Hulda Jonasdatter från Lekeryd, Viredatorp. De fick tre barn, Rut, Martin och Anny Matilda Elisabet.

Unikt för gravstenen

- Stenen visar personernas härkomst i form av ett gårdsnamn.
- Yrkesbenämningen var "Hemmansägare", en vanlig titel på 1900-talet.

August och Selma Randau

August Randau och hans hustru Selma bodde på Skönelund i Ebbesområdet. Han föddes 1860 i Visseltofta, Kristianstad län och hon föddes 1865 i Södra Ving, Älvsborgs län.

August var gjutare och så småningom gjutarförmän på Ebbes Bruk.

Paret hade tio barn, alla födda i Hakarp. Fyra av dem utvandrade till Amerika: Helge, Erik, Karl och Ture.

Sonen Ture kom senare i livet tillbaka hem till Sverige och Hakarp. Han vilar nu i familjegraven, liksom döttrarna Carola och Nina.

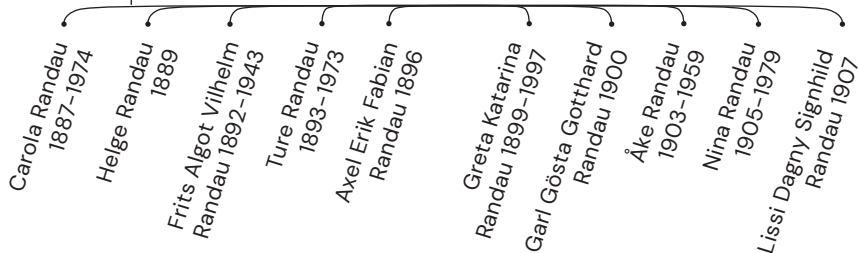

August Randau. bilden är tagen på Ebbes bruk år 1905.

August Randau
1860–1930

Selma Gustavsdotter
1865–1950

Barn

Unikt för gravstenen

- Industrihistoria
- August Randau var gjutare på Ebbes Bruk.

Kurt och Harriet Grimlund

Kurt Grimlund föddes i Malmö 10 oktober 1910. Han tog studentexamen i Ystad 1929 och med. kand. 1932 och med. lic. Lund 1937.

I december 1939 gifte han sig med Harriet Dagmar Frideborg Dahlström från Kungälv. De fick två barn, Gunilla och Jan.

Doktor Grimlund med personal.
Bilden är tagen cirka år 1970.
© Husqvarna group 2020

Kurt Grimlund 1975.
Foto Fabriksmuséets arkiv.
© Husqvarna group 2020

Fabriksläkare

I början av 1950-talet påbörjade Kurt sin tjänst på Husqvarna AB.

Han upptäckte att användningen av det s.k. Dr Hjortons pulver var utbrett bland arbetarna, som tog det för att förhöja sin arbetsprestation. Många arbetare dog av njursvikt, utan att det fanns en tydlig förklaring till varför. Kurt Grimlund lyckades koppla att det fanns ett samband mellan pulvret och dödsfallen. Upptäckten av pulvrets skadliga biverkningar gjorde att han 1978 blev medicine hedersdoktor vid Uppsala universitet.

Kurt var medlem i Rotary, ägnade sig åt trädgårdsskötsel, foto, filateli, bridge och golf.

Unikt för gravstenen

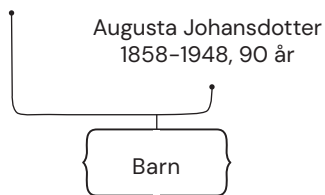
- Känd företagsläkare vid Husqvarna AB.
- Medicine doktor vid Uppsala Universitet.

Karl och Augusta Svensson

Karl Svensson från Ödestugu och Augusta Johansdotter från Månsarp gifte sig 3 augusti 1878. De bosatte sig i Ödestugu och fick tio barn. I början på 1900-talet flyttade de till gården Lexarp i Hakarp.

Sonen Artur som vilar i graven förblev ogift hela sitt liv. Dottern Elmy gifte sig 1902 med Jonas Artur Augustsson.

Karl Svensson
1853-1917

Selma Johanna Karlsdotter
1878-1878

Berno Karlsson
1879-1938

Elmy Amanda Karlsdotter
1881-1983

Hulda Svensson
1884-1962

Artur Karlsson , ogift
1887-1979

Klaes Hilding Karlsson
1889-1966

Selma Augusta Svensson
1892-1977

Rut Maria Svensson
1895-1986

Ester Svensson
1898-2002

Arvid Julius Svensson
1901-1901

Unikt för gravstenen

- Gravstenen har använts till far, mor, son och dotter. Framgår gör även deras hemvist i form av gårdsnamn.

Foto nr. F1013 i fotoarkiv Hakarpshembygdsförening.

Bild från gården Lexarp cirka år 1915. Karl Svensson med tre av sina döttrar. från vänster ses Ester Johansson, Huskvarna, Selma Andersson i Stibbarp och Ruth Lindfeldt.

Ann Svensson bodde på Friedländers väg i Ebbes, Hakarp. En dag lekte hon tillsammans med Per-Åke Hilmersson som bodde i grannhuset. Det skulle bli hennes sista dag i livet.

”Det var vid 12-tiden på dagen som man i hemmen märkte att de båda lekkamraterna inte fanns inom synhåll. Huskvarnaån går nedanför ett starkt sluttande terrängparti 200–300 meter från barnens hem. När mammorna sökande inte ledde till något resultat larmades vid 14-tiden polisen. [...] Så småningom beslutade man också att larma Hakarps hemvärnskår och den skallgångstyrka som finns organiserad hos IK Hakarpspojarna. Kl. 17 påträffades emellertid de båda barnen uppflutna intill en utskjutande udde i dammen.” [...]

(Jönköpings Posten 1964-06-05)

Unikt för gravstenen

- Barngrav
- Dödsfallet skedde genom en tragisk olyckshändelse.

	Emelie Elvira
Karl-Erik	Marianne
Svensson	Svensson
1923	1930

Ann Emelie Mari Svensson

Född
16 oktober 1961 i Hakarp

Död
4 juni 1964 i hakarp

Livslängd
2 år

Begravd
9 juni 1964 i Hakarp

”Flickorna på Jutaholm” var döttrar till kyrkvärden Per Johan Gustafsson och hans hustru Johanna i Kämparp. Huset där systersonerna Gustafsson bodde, var det första på Jutaholmsområdet.

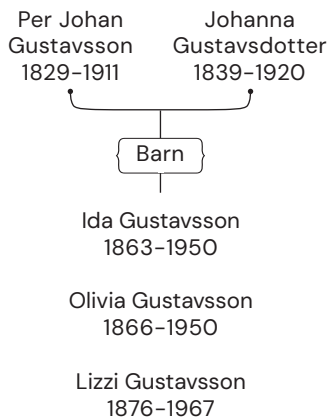
Totalt var de tio syskon. Två av dem, Ida och Olivia, försörjde sig som strykerskor. Till Jutaholm gick Hakarpsborna med sina skjortbröst, kragar och manschetter för att få dem tvättade, strukna och stärkta.

Deras bror Ernst Teodor reste till Amerika 1891 och bosatte sig som farmare i Texas. Även en av systersonerna, Anna Helena utvandrade till Amerika.

Ida och Olivia bodde kvar i föräldrahemmet på Jutaholm fram till deras död 1950.

Unikt för gravstenen

- Tre yrkesverksamma kvinnor.
- Hakarps geografiska utveckling, huset de bodde i var det första på Jutaholmsområdet.

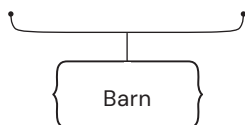

Gjutgodsarbetare Anders Johan Petterson föddes 1867 i Tjureda på Skälsnäs, Kronobergs län.

Den 6 september 1895 gifte han sig med Amanda Kristina Elm, född 1870. Då var Anders 28 år och tidigare artillerist. Amanda var 25 år. Paret bosatte sig i Lammhult och fick tillsammans sex barn.

År 1913 flyttade familjen till Viktoriagatan i Huskvarna tätort, där Anders sedan avled samma år. Amanda bodde kvar i Huskvarna till sin död 1927.

Anders Johan Petterson 1867-1913	Amanda Kristina Elm 1870-1927
--	-------------------------------------

Gertrud Kunnigunda
1895

Henrietta Cecilia
1898

Gustav Adolf
1900

Knut Felix
1904

Hugo Gunnar
1908

Disa Maria
1910

Unikt för gravstenen

- Gravstenen har en annorlunda utformning med böjda former och är relativt hög.
- Stenen har placerats av kyrkan i lapidariet. Hembygdsföreningen har ej klassificerat den.

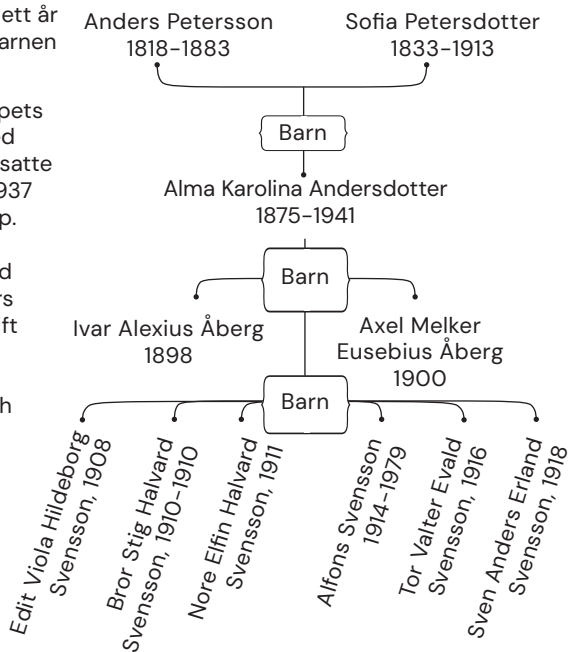
Unikt för gravstenen

- Utförlig text på stenen.
- Stenen rymmer enbart ett kvinnonamn.
- Härkomsten är angiven i form av ett gårdsnamn.

Alma gifte sig två gånger under sitt 66 år långa liv. Första gången 1899 med Axel Åberg Gustavsson som avled ett år senare och lämnade henne med barnen Ivar och Axel.

Andra gången Alma knöt äktenskapsbandet 1906. Då gifte hon sig med Johannes August Svensson. De bosatte sig i Svenarum och fick sex barn. 1937 flyttade de till Bockamålen i Hakarp.

En av Almas söner, Tore, omkom vid en olycka på Ränneslätt den 6 mars 1943. En korpral hade fått till uppgift att demonstrera olika typer av sprängladdningar, bland annat en pansarladdning om 5 kg nitrolit och en rörladdning innehållande 3 kg nitrolit. Av någon anledning detonerade dessa. Fyra av de närstående soldaterna dödades omedelbart och ytterligare sex avled av sina skador. På Hakarps kyrkogård finns en gravvård över Tore Svensson.

Albin Karlsson levde 1892 – 1961, och var född i Ekeby, Östergötland. Hustrun Anna med flicknamnet Öberg föddes i Huskvarna 1898 och avled 1987.

Albin Karlsson var stamanställd vid Smålands Husarer innan han kom till Stensholms Fabrik 1917. Han blev landstingsman med många uppdrag på länsplanet. Han var också kommunal förtroendeman i Hakarp och under 17 år ordförande i såväl kommunalfullmäktige som i kommunalnämnden.

Makarna ägde ett enfamiljshus i Stensholm (numera adress Holländaregatan 12). Innan Hakarp anställde kommunalkamrer 1954 skötte Albin Karlsson kommunens ganska omfattande angelägenheter från sin bostad, mestadels på fritiden. Under hela 1940-talet var han också hemvärnschef.

Unikt för gravstenen

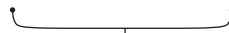
- Kommunpolitiker
- Facklig förtroendeman
- Landstingsman
- Hemvärnschef

Albin Karlsson. porträttbild från mitten av 1950-talet.

Karl Johan
Karlsson
1857-1907

Anna Karolina
Johansdotter
1861-1934

Albin Karlsson
1892-1961

Karl Ekholm var gjutare på Ebbes Bruk och bosatt i Tallskogen, Huskvarna. Han föddes 29 februari 1888 i Ingatorps församling, Bruzaholm. Karl hade även en tvillingssyster; Sigrid Maria Elisabet Ekholm.

1912 gifte sig Karl med Edla Sofia Petersdotter och tillsammans fick de döttrarna Elsa Endis Viola år 1913 och Iris Majken Ingegerd 1914 som sedan dog blott ett år gammal. Även hustrun Edla Sofia avled 1919. År 1920 gifte Karl om sig en andra gång, då med Teresia Almqvist född i Gnarp socken i Gävleborgs län. Tillsammans fick de dottern Maj Ingegerd 1920. Teresia hade även en dotter sedan tidigare, Hildur född 1915, där fadern är okänd.

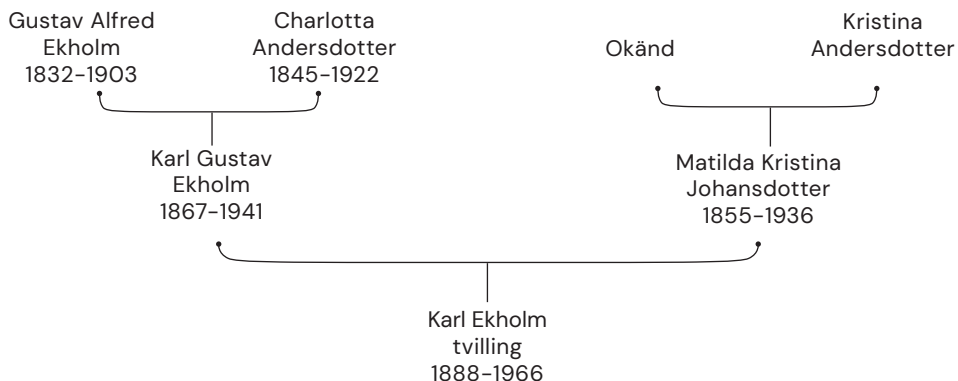
Karl var ledamot i kommunfullmäktige från 1923, i pensionsnämnden från 1928 och i hälsovårdsnämnden från 1924 vilken han också var ordförande för från år 1938.

Mellan åren 1937–1951 var han vice ordförande i folkskolestyrelsen och från 1952 dess ordförande. Karl var även ledamot av gatunämnden 1950–1953. Karl avled 1966, 78 år gammal.

Unikt för gravstenen

- Industrihistoria på Ebbes Bruk
- Facklig förtroendeman
- Kommunal förtroendeman

Unikt för gravstenen

- Nutidshistoria – från stor gård till omfattande nybyggnadsområde.

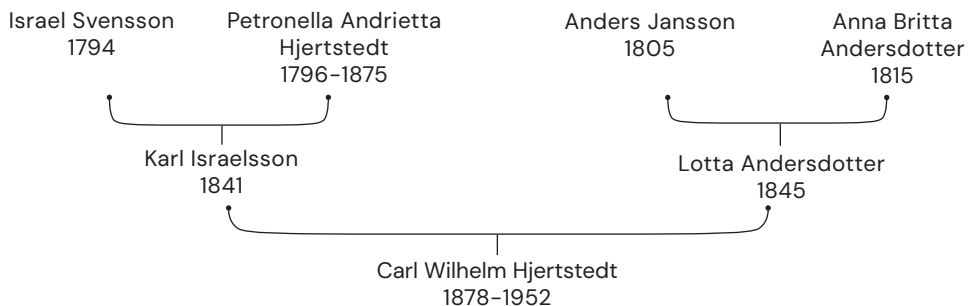
Fagerslättss gård. Foto ur boken Sveriges bebyggelse, landsbygden från mitten av 1950-talet.

Carl Wilhelm Hjertstedt föddes 1878 i Gränna landsförsamling. År 1915 gifte han sig med hustrun Hanna född 1880 i Svenarum, död 1971. Tillsammans fick de sönerna Karl Erik född 1909, född före äktenskapet och Carl-Johan född 1918 i Gränna landsförsamling.

Familjen kom till Fagerslätt 1930 från gården Grålebo i Gränna landsförsamling. Gården Fagerslätt hade år 1940 6 hästar, 25 kor och 20 ungdomar.

År 1992 såldes, efter expropriering, stora delar av Fagerslättss gård (46 hektar) till Jönköpings kommun. Avsikten från kommunens sida var att skapa ett nytt villaområde på Fagerslättss marker. Under åren runt sekelskiftet påbörjades en omfattande bebyggelse som nu under 2000-talet fortsätter och innebär en helt ny stadsdel med cirka 400 bostäder.

Carl Wilhelm avled 1952.

Per Enok Malmros var född i Lekeryd år 1861 och var son till soldaten Malm.

Per Enok fick prästens tillstånd att kalla sig Malmros. Han blev gjutare, först i Ebbes Bruk och senare i Husqvarna.

Hans hustru Charlotta var född år 1862 i Mulseryd. De byggde på 1890-talet ett eget hus på Fagerängsområdet.

Per Enok avled år 1937 och hustrun Charlotta gick bort år 1941.

Per Malmros var med om att etablera nybyggnationen på den del av Egnahem, som kallas Fageräng under senare delen av 1890-talet. Malmros hyrde en regementshäst, och med det hade området fått en åkare, som ombesörjde transporter och plöjning åt de andra nybyggarna.

Två av makarnas barn, Sven och John, emigrerade till USA år 1923. John var ganska ofta hemma i Hakarp och hälsade på, och på äldre dagar bosatte han sig i Öxnehaga. Han vilar tillsammans med hustrun Ester i sina föräldrars familjegrav.

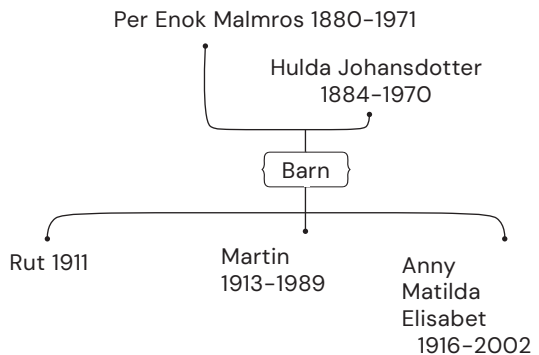

På gravstenen står att läsa:

Per Malmros familjegrav

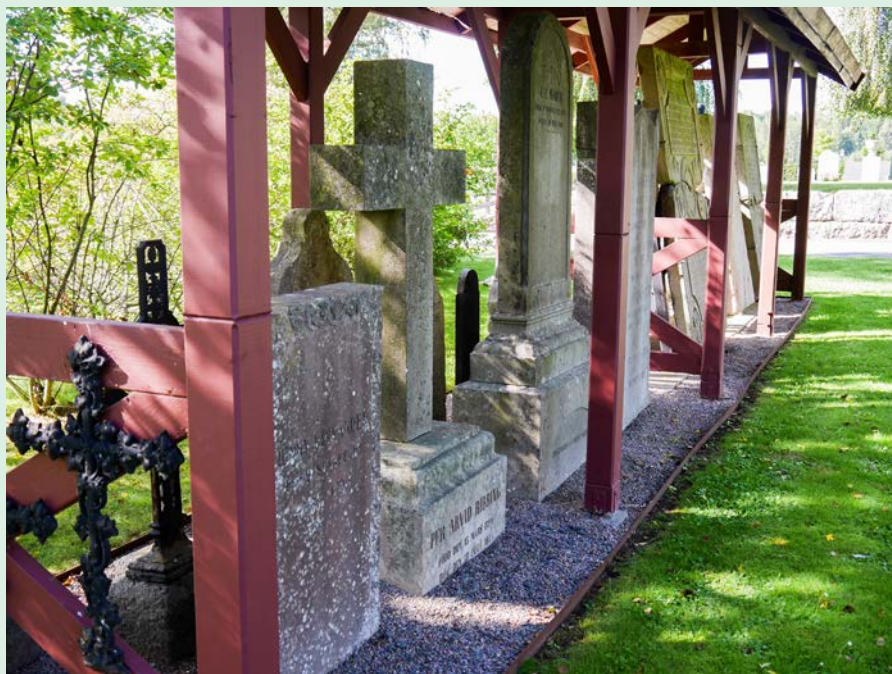
John P. Malmrose
Född 1903, Död 1972

Hans maka Esther
Född 1902, Död 1994

Lapidariet

De äldsta gravstenarna på Hakarps kyrkogård är samlade under tak där de står skyddade från väder och vind.

Jenny Kinnander, född Svanfeldt 1843, var uppvuxen på Hakarps säteri och dotter till säteriets ägare, Cristoffer Svanfeldt.

Jenny ärvde gården och år 1868 gifte hon sig med August Lars Kinnander, kaptenen vid Smålands regemente. Kaptenen avled 1880 endast 45 år gammal. Det har berättats att änkefru Kinnander bodde med sina döttrar Ruth och Lissie i stora byggnaden på Hakarps säteri.

Kinnanders kallades herrskap och umgicks flitigt med jurister och officerare från Jönköping. Ibland hade man långväga gäster. Kusken August Gustafsson har berättat att han ofta fick köra droskan mellan Jönköping och Hakarps säteri. Även frun och döttrarna skulle ha skjuts. Då stod frun med klockan i hand på trappan. "Nu var kusken rask. Tre och en halv minut till godo", sa hon.

Jenny avled av hjärtfel och hjärtförlamning 61 år gammal.

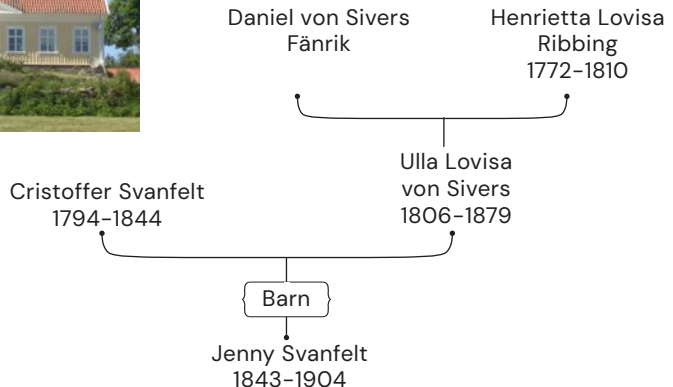

Hakarps säteri

På gravstenen står att läsa:

Jenny Kinnander, född Svanfeldt
1843–1904
sv ps 216. v.8

Per Arvid Ribbing

Per Arvid Ribbing var son till före detta livdrabanten kapten Per Ribbing och Elisabeth Hummelhjelm och föddes på Edshult i Solberga den 15 mars 1794.

Per Ribbing var häradshövding och domare i Tveta, Vista, Mo härad. Han gifte sig år 1830 med Karolina Augusta Ehrencrona och fick sju barn. År 1839 flyttade familjen till Hakarp och blev ägare av Bråneryds säteri.

Per var en ledande kraft i Jönköpings Läns Hushållningssällskap. Enligt dödboken blev han 71 år 4 månader och 3 dagar. Dödsorsaken var "hjärtlidande". Det är antecknat att han var adlig.

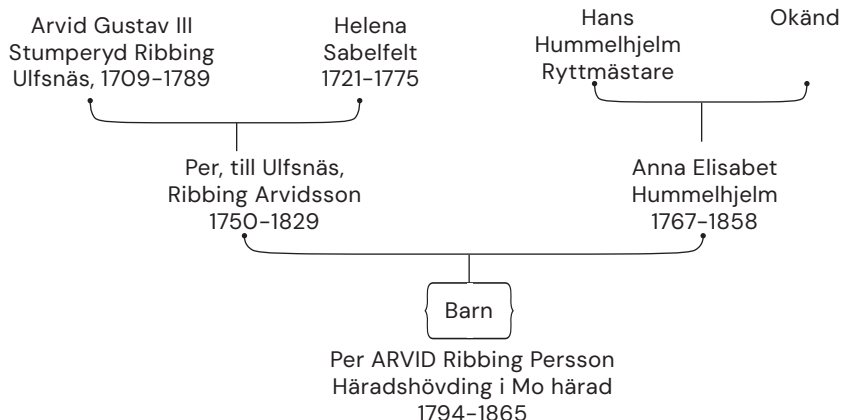

Bråneryds säteri

På gravstenen står att läsa:

per arvid ribbing
född den 15 mars 1794
död den 18 juli 1865

Johan Knutsson Dreffling var son till hauptmannen Knut Jonsson Dreffling på Smedstorp och efterträdde fadern, både som brukare av Smedstorp och som hauptman (tillsynsman över de gårdar i trakten som tillhörde Visingsborgs grevskap).

Johans hustru Britta Hansdotter var dotter till kapten Hans Rosdal Jönsson på Rosendala.

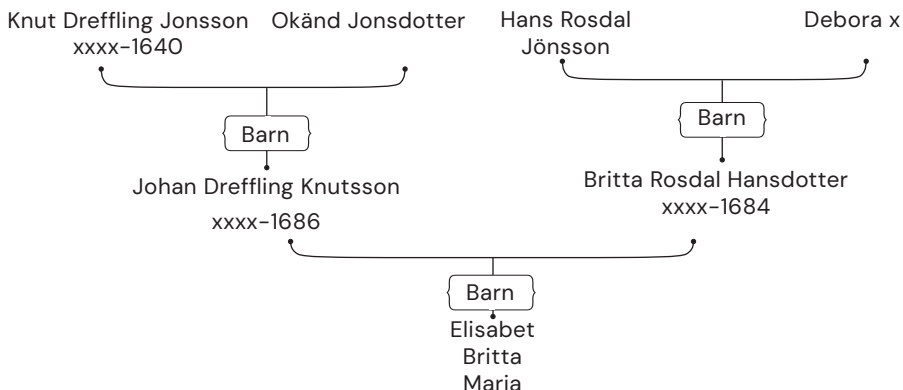
Makarna Dreffling bodde på Smedstorp och fick tre barn. Deras dotter Sara gifte sig med advokat Håkan Wettersten på Brunstorp.

Johan Dreffling och hans broder Jonas skänkte år 1674 en malmkrona till Hakarps dåvarande kyrka. Den hänger i mittgången i den nuvarande kyrka. Hakarps kyrka äger också en oblatask med inskription.

På gravstenen står att läsa:

Här under hwilas i herranom hopp-mannen ehreborne och welbetrodde nu s(alig) hoos gudh Johan Cnutson Drefflingh på Smestorp som afsomnade den 11 martii: anno 1686 med sin k(ära) hustru dhen ehreborna och dygderika matrona sahl. Hustru Birgitta Hansdotter som afsomnade den 7 maj anno 1684. Gudh theras själar frögde och hugne, och kropparne enn gladh upståndelse mijldelige förläne ammen

Knut Jonsson Dreffling bodde på Smedstorp och var hauptman åt greve Brahe, vilket betyder att han utövade tillsyn över de gårdar i trakten som tillhörde grevskapet.

Han dog omkring 1640 och efterlämnade sex söner. Den äldste av dem, Johan, efterträdde fadern, både som brukare av Smedstorp och som förtroendemän över grevskapets gårdar.

Av texten på gravstenen framgår att hans hustru hette Jonsdotter, men hennes förnamn går inte att tyda. En gravsten som förvaras inne i kapellet minner om sonen Johan och hans familj.

Släkten Dreffling lär ha kommit till Sverige från Tyrolen på 1500-talet.

Trots slitage på stenen kan ett par ordspråk skönjas:

”Jagh vet att min förlossare lever och han skal ---

Och mina ögon skola skåda honom och inge ann”.

Smedstorp

På gravstenen står att läsa:

Här under hvilas högväl erborgem
oc gudfructigh salig Knut Jonsson i
Smestorp fordom befalningsman öfver
visingsborgs grefskap samt hans
kiära hustru dygderika matrona --- --
jonsdotr hvilken afsomnade ano---

På gravstenen står att läsa:

Här under huilar i herranom manhaftig corpralen i rosendal, Sven Erichson hvilken afsomnade den 15 mars 1702 samt hans k(ära) hustru Margareta Månsdotter som herranom redan dödh, och medh hånne aflat barn.

En andra hans kiära h(ustru) Kjerstin björnsdotter som afledh den ?? medh hånne aflat barn, men then sista sonen erich rosenb??g som var till studier mycket bevågen afsomnade i herranom ???t ålders år, gudh förlåne them en frögdefull upståndelse

Sven Eriksson
korpral
xxxx-1702

Kerstin Björnsdotter
xxxx-xxxx

Barn
Erik Rosenberg

Pär Nilsson och hans hustru Karin kom båda från Högärdet, Hakarp. De gifte sig och levde tillsammans fram till 1669 då Pär avled, flera år innan Hakarp fick några kyrkböcker.

Hans hustru Karin M:dr (ev. Magnusdotter/Månsdotter) är antecknad som avliden den 21 oktober 1706.

På gravstenen står att läsa:

Här under hvilas sali Pär Nilsson i högiarde som afsomnade 1669 med sin kära hustru Karin m:dr som i herranom afsomnade anno 1706

Iag hafver haft mycket bekymmer i mitt hierta men tin tröst hugswalade mig.

Peder Person och hans hustru Anna Larsdotter, bodde i Ammarp i slutet av 1600-talet och i början av 1700-talet. Paret fick tre söner tillsammans, men deras namn har vi inte kännedom om idag.

Sönerna verkar ha avlidit samtidigt som modern. Kanske kan orsaken ha varit något smittosamt. Mannens dödsdag står inte på stenen, troligen beroende på att han överlevde de övriga i familjen.

Nutida foto av gården Ammarp

På gravstenen står att läsa:

Här under hwilar sal i herranom erlig danneman Peder Person i Amarp som afsomnade samt hans k(ära) hustru erlig och gudf anna ldotter som afled den 1 nov 1706 tillika med 3 söner apagm v3 saliga äro the som i herranom döo här efter anden säger at the skola hvila sig ifrån sit arbete

På gravstenen står att läsa:

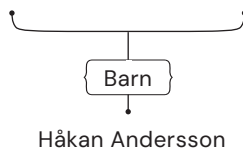
Ihs. här under ligger begrafven och i herranom hwilas ehreboren och welacktat Anders s Håkansson brunstorp hwilken i herranom afsomnade nov 1672 anno samt hans kiära hustru hederlig och gudfruktig matrona hustru segred hansadotter som af somnade den 26 mars anno 1680 och theras kiäre son Håkon Andersson gud förläne tiem en frögdefull upståndelse.

Anders Håkansson och Sigrid Hansdotter gifte sig och fick en son vid namn Håkan. De var ägare till Brunstorps gård och räknades som högreståndspersoner trots att Brunstorp inte var någon stor gård.

I den gamla mantalsbräkningen anges den som $\frac{1}{4}$ mantal. (1 mantal eller ett hemman/en gård som i början av 1600-talet ansågs kunna försörja en familj).

Anders dog 1672 och Sigrid 1680.

Anders Håkansson 1672 Sigrid Hansdotter 1680

Britta Kristina föddes 1832 i Skärstad på Stora Karsnäs. Hon gifte sig 1857 med torparen Anders Johan Magnusson som senare avled och lämnade Britta med sex barn: Magnus Alfred, Karl August, Lars Peter, Maria Charlotta, Johan Theodor och Sven Viktor som utvandrade 1891 till Chicago, Illinois och därefter Channing i Michigan.

För att få bo kvar på torpet anställde Britta en dräng, Anders Peter Larsson, som utförde dagsverken på Stensholm och även brukade torpets jord. De gifte sig efter några år och fick en dotter vid namn Alfrida Ottilia som även hon utvandrade till Chicago, Illinois och därefter Channing i Michigan

Dottern Maria Charlotta gifte sig med Johan Wiktor Moberg och blev bosatt på Fageräng, Egnahem. Charlottas make var intresserad av botanik och hans trädgård hade många besökare. Han kallades "blomsterkungen Moberg".

Britta Månsdotter hade även en bror, Karl August Månsson som bodde på Egnahem. Hans grav är det andra järnkorset bakom Brittias. Korsen är gjutna på Ebbes bruk.

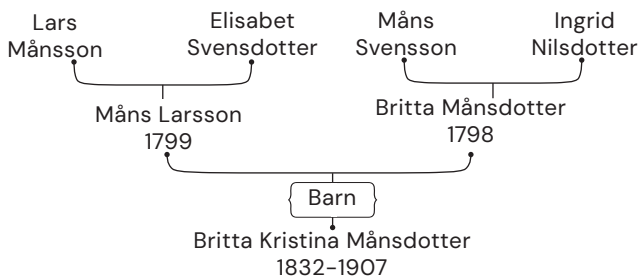
Britta Kristina avled 75 år gammal. I dödboken anges "ålderdomssvaghet" som dödsorsak.

På gravstenen står att läsa:

Här vilar hustrun Britta Kristina Larsson född Månsdotter - från Fintorp under Stensholm.

Född 17/3 1832 Död 4/11 1907
Joh 14:2-3

Kristoffer Svanfelt var far till Jenny Kinnander, född Svanfelt, som sedan tidigare finns med i broschyren. Svanfelt ägde Hakarps Säteri och förvaltade Stensholms Säteri. Den följande texten är ett utdrag från 1948 år krönika.

"Närmare kyrkmuren finns, inom ett stort järnstaket, en sten med namnet C. Svanfelt. Han var född 1794 och dog 1844. Under namnet läses orden:

"Redlig verksamhet och Enkel flärd, löshet." Svanfelt ägde Hakarps säteri och var tillika förvaltare av Stensholms säteri. Ridande brukade han färdas mellan de båda gårdarna.

Han beskrives som en hård och härsklysten person. Sina underlydande behandlade han med stränghet.

Det berättas att knölpåken kom till användning då någon dräng eller torpare gjort sig misshaglig. Med detta hårda regemente gjorde sig Svanfelt illa sedd av sitt arbetsfolk.

En dag kom han som vanligt och red mellan sina gårdar. Något norr om Ekeberg, där vägen bildar en backe mot Fagerslätts åker, var vid denna tid en grind. När Svanfelt kom på sin häst stod där en gumma med en påse på ryggen och fumlade med grinden. Förargad över att grinden ej blev öppnad hastigt nog gav Svanfelt henne ett par rapp med sin ridpiska. Detta hade gumman väntat och av starka armar fick den ridande några hårda slag av påsen, som innehöll småsten, så att han föll av hästen. Från närliggande buske kom ännu en gumma till hjälp, varvid Svanfelt blev svårt misshandlad. Efter detta måste han intaga sängen, vilken han aldrig mer lämnade. Ett par månader efter denna

händelse dog han. De båda gummorna var ett par förklädda drängar eller torpare från Stensholm.

Så lyder den muntliga traditionen om Svanfelts död. En grundligare forskning kanske kunde visa även andra sidor av hans liv och gärning. Ljus och skuggor kanske då kunde jämnare fördelas över hans person."

Ebbes bruk

Från Ådalsvägen utgår Ebbesvägen, som leder till Vattenfallsvägen, där bruket är beläget. 1873 byggdes här ett gjuteri, som fick namnet "Ebbes bruk". 1898 anlade Munksjö pappersbruk i Jönköping Ebbes kraftstation nedanför Ebbes bruk. Kraften motsvarade 2 800 hk och användes av såväl Ebbes bruk som pappers bruket, beläget drygt en mil västerut. Kraftstationen visas nu som teknikhistoriskt museum.

Gjuteriet blev känt för sina kvalitetsprodukter såsom spisar, kaminer, grytor, prydnadsföremål och hänglampor. De senare tillverkades i stort antal till ännu ej elektrifierade hushåll. Ett försök att konkurrera med den välkända AGA-spisen gjordes med en emaljerad motsvarighet kallad EBE-spisen. Brukets namn ändrades senare till "EBE-verken". Det är nu borta och fabriksområdet bebyggt med bostadshus.

Under en utställning i Borås 1880 prisades framförallt deras spisar och grytor, som enligt uppgifter från en artikel i industritidningen Norden från den 23 maj 1884, var spridd "öfver en stor del af kontinenten", såsom Norge, Danmark, Finland och Österrike. Brukets varmluftsanläggningar patenterades 1881 i Sverige samt sedermera i flera länder.

Ebbes bruk ligger bredvid ravinen till Huskvarnafallen i Huskvarnaån. Det är närheten till Huskvarnafallen som gjorde att bruket uppfördes där. En anledning till val av plats var förekomsten av ytmorän som kunde användas till gjutsand. Terrängen var dock väldigt svårframkomlig och den sista biten hade mer än 10 procents lutning.

Ebbes Bruk hade en stark prägel på samhället i Hakarp. Många familjer arbetade i generationer på bruket och det fanns många skickliga hantverkare. Trots att bruket brann åtskilliga gånger, att det låg på ett svårtillgängligt ställe och att fabriker ofta var i dåligt skick, lyckades bruket hävda sig mot sina konkurrenter.

När företaget flyttade till Oskarshamn behöll man firmanamnet, men efter flera ägarbyten försvann namnet som varumärke. Det blir allt ovanligare med produkter från bruket och fabriksbyggnaderna är rivna och ersatta av ett bostadsområde, som idag består av fyra huskroppar med 48 lägenheter.

Ebbes produkter var kända över hela Sverige under sin samtid och hade även viss internationell hävd. På Hakarps kyrkogård finns flera gravkors som göts i bruket, se nästa sida.

Interiörbild från gjuteriet cirka år 1900.

Strykjärn framtagna på Ebbe bruk.

24

Anna Malmros

HÄR VILAR ANNA MALMROS

FRÅN EBBES BRUK

FÖDD 4/10 1890 - DÖD 4/4 1893

Föräldrarna var gjutaren Per Enok Malmros på Ebbes bruk och hans hustru Charlotta född Svensson.

Makarna byggde sig ett hus Fageräng nr 5 på Egnahem år 1898.
Dottern blev 2 1/2 år.

25

Anna Jacobsson

HÄR WILAR

Anna Jacobsson

Född 23/12 1832 död 19/12 1905

Anna Jakobsson var hustru till ladugårdskarlen Anders Jacobsson på Stensholms säteri. Hon var född i Sandsjö. Makarna bodde tidigare på torpet Tuvan under Stensholm. Anna hade 4 barn.

Äldre hakarpsbor minns hennes son Adolf Jacobsson, född 1876 och kallad "Adel på Tuvan".

Han bodde i många år på ålderdomshemmet i Hakarp.

Karin Elisabeth Ohlsson

KARIN ELISABET OHLSSON

FRÅN EBBES BRUK

FÖDD 16/12 1894 – DÖD 21/9 1899

FB SÅNGEN 156

Karin Elisabet Ohlsson blev 5 år gammal.

Hon var dotter till förnicklaren vid Ebbes Bruk, Karl Natanael Ohlsson och hans hustru Charlotta Andersdotter.

Göte Viking

HÄR SOVER GÖTE VIKING

FÖDD 29/5 1915 – DÖD 15/6 1915

Vikings son Göte blev bara 17 dagar gammal, dödboken talar om att dödsorsaken var "magsjukdom". Han var son till smeden Johan Alfred Viking och hans hustru Elfrida född Appelqvist. De bodde på Fagerslätt 13.

Gravkorset hade smeden Viking tillverkat själv.

Hakarps kyrkogård är medeltida till sitt ursprung och anlades under sent 1100-tal eller tidigt 1200-tal

Hakarps kyrkogårds historia

Hakarps kyrkogård är medeltida till sitt ursprung, den tidigare träkyrkan uppfördes under sent 1100-tal eller tidigt 1200-tal, och kyrkogården anlades vid samma tid. Kyrkogården har troligen utvidgats i ett flertal etapper varav vi med säkerhet känner till tre: 1918 då kyrkogården utvidgades åt väster, 1968 då kyrkogården utvidgades åt öster för att ge mer plats för kistgravsättning och 1983 då ett urn- och minneslundsområde utformades.

Utvidgningen från 1968 hade ännu inte tagits i bruk 2003 då man tog initiativ till att omforma den delen av kyrkogården till det utseende den har idag. Att en utvidgning skedde 1918 kan utläsas av äldre kartmaterial men om någon skriftlig information finns om skeendet är okänt. På dessa kartor syns även att landsvägen vid denna tid gick mellan kyrkan och klockstapeln. Traditionellt sett är marken söder och öster om kyrkan de äldsta delarna på en kyrkogård, eftersom de platserna ansågs mest eftertraktansvärda att begravas på.

På Hakarps kyrkogård har området öster om kyrkan av förklarliga skäl varit oanvänt, eftersom landsvägen gick där. Kartan från 1912 visar tydligt att kyrkogården bredde ut sig söder om kyrkan men hur marken var disponerad är okänt. Den allra äldsta kyrkogården har troligen varit mindre och omfattat ungefär lika mycket yta runt kyrkans alla sidor.

Vid utvidgningen 1968 svarade Erlandsen Böwes Trädgårdsarkitektkontor AB för ritningarna och den nya kyrkogården iordningställdes 1974 efter ritningar av trädgårdsarkitekt Ivar Andersson. Vid utvidgningen revs ett bårhus och ett förrådshus "av ringa värde", ett nytt förrådshus uppfördes i norr och ett nytt bårhus söder om kyrkogårdens entré, båda utanför kyrkogården, efter ritningar av Viak AB.

Beroende på olika utvidgningar har också kyrkogårdsmuren olika ålder. Möjligen kan den östra muren närmast kyrkan ha medeltida kontinuitet även om själva murarna blivit ommurade vid senare tillfällen. Den västra muren kan härröra från utvidgningen 1918 och den södra uppfördes förmodligen före 1912, men det är svårt att ge någon exakt ålder. Ett antal åldersbestämningar finns på tillfällen då muren har reparerats eller murats om men inget kartmaterial finns, vilket försvårar dateringen av enskilda murpartier.

Kyrkogårdsförvaltningen

Telefon: 036-30 43 01

Post- och besöksadress: Alfred Dalinvägen 10-12, 561 31 Huskvarna

E-post: huskvarna.kyrkogardsforvaltning@svenskakyrkan.se

Webbplats: svenskakyrkan.se/huskvarna

**Svenska
kyrkan**